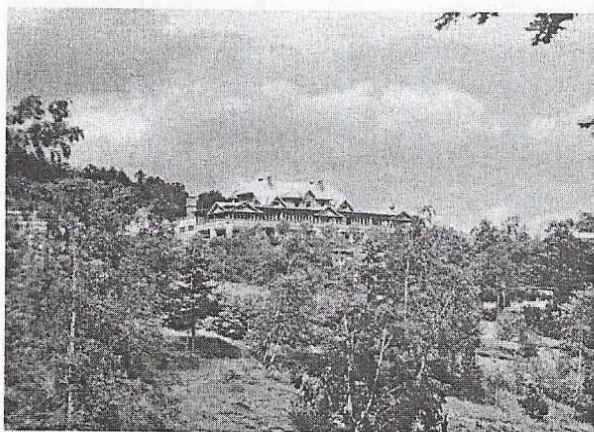

Matúš Dulla

O TROCH „NEZNÁMYCH“ STAVBÁCH DUŠANA JURKOVIČA

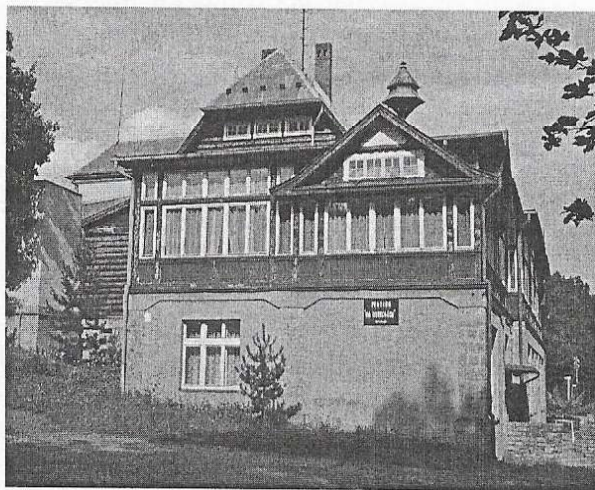
V piatom čísle Projektu z roku 2002 uverejnil Ivan Jamnický informáciu o málo známych modranských dielach Dušana Jurkoviča¹. V tomto príspevku by som chcel niekoľkými údajmi o podobných drobnostiach prispieť k úplnejšiemu poznaniu stavieb tohto nášho veľkého architekta. Týkajú sa troch objektov: jeden z nich nie je zachytený ani v zozname Jurkovičových diel v monografii architekta od F. Žákavca², ďalšie dva sa tam síce spomínajú, ale oba zostali prakticky zabudnuté za hranicami Slovenska. V turistickom sprievodcovi ČSSR, časť Beskydy³ je zmienka o tom, že Dušan Jurkovič navrhol nejaký objekt pre dr. Alfréda Parmu vo Frenštáte pod Radhoštem.

Objekt dr. Parmu vo Frenštáte pod Radhoštem na pohľadnici z čias protektorátu

Zistil som, že stavba dodnes stojí na východnom svahu kopca Hořečky, juhozápadne nad mestom tam, kde sa už dvíhajú severné svahy Jeseníkov a je známy pod názvom Pantáta. Dušan Jurkovič ho navrhol pre spomenutého doktora Parmu, činovníka Pohorskej jednoty Radhošť, ktorý bol iniciátorom výstavby Pustevní na Radhošti. Parma údajne navrhol aj pôdorys Maměnky,

jedného z objektov Pustevní; tú potom Jurkovič dokončil podľa svojich predstáv. Parmov turistický objekt vo Frenštáte pozostáva z dvoch spojených celkov: vyššieho hrázdeneho domu s valbovou strechou, ku ktorému je pristavená poschodová prístavba pripomínajúca verandu. V jej drevených štítoch sa ozývajú redukované lúčovité motívy radhošťských Pustevní. Veranda s dlhým pásovým presklením stála pôvodne na voľných stĺpoch murovaných z kameňa. Dnes je toto prízemie zamurované a celý komplex je uzatvorený. Nazýva sa Penzion Na Hořečkách, alebo „Pantáta“. Zdá sa, že sa využíva iba epizodicky. Nepodarilo sa mi zistiť podrobnejšie údaje o projekte a dobe vzniku budovy. Architekt ho možno navrhol a postavil súbežne s Pustevnami (t. j. v posledných rokoch 19. storočia), ale je možné, že vznikol až neskôr. Z vonkajšieho architektonického riešenia by sa dalo usudzovať na neskoršie obdobie. Výzdoba ustúpila a hlavnému priečeliu dominuje vysoký presklený pás okien. Pravdepodobne by bolo možné získať v Frenštáte podrobnejšie informácie o okolnostiach vzniku tohto objektu⁴.

Dnešná podoba toho istého objektu s názvom Penzion Na Hořečkách

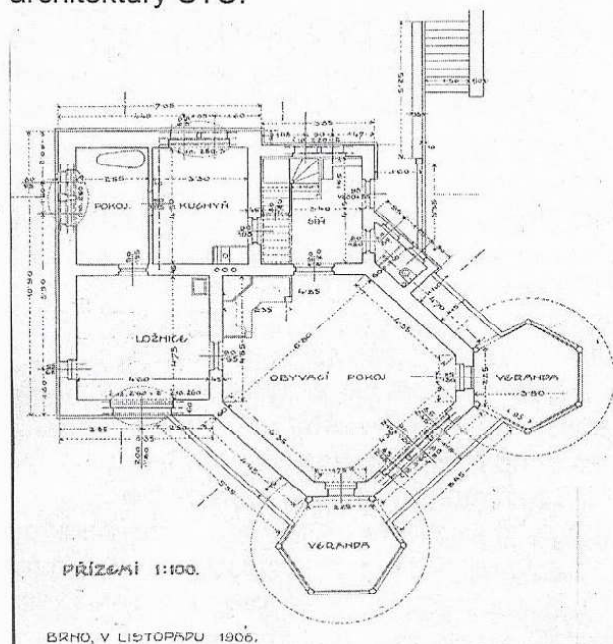
¹ Jamnický, I.: Málo známe dielo Dušana Jurkoviča v Modre a dom v Hamršíle. Projekt, 44, 2002, č. 2, s. 36.

² Žákavec, František: Dílo Dušana Jurkoviče – kus dějin československé architektury. Praha, Vesmír 1929.

³ Beskydy. Turistický průvodce ČSSR. Svazek 8. Praha, Olympia 1982. 366 s. tu s. 56.

⁴ V spomenutom sprievodcovi je zmienka aj o sušiarňach ovocia, takisto projektovaných Jurkovičom. Je to rad prístreškov poniže spomenutého objektu, pozdĺž cesty, ktorá k nemu vedie. Dnes slúžia ako komory obyvateľom blízkeho bytového domu.

V oboch monografiách o Dušanovi Jurkovičovi (t. j. v spomínanej Žákavcovej i v súbornej od D. Bořutovej-Debnárovej⁵) sa spomína projekt vily pre brnenského profesora A. Vorla, ktorá sa mala postaviť vo Velkom Meziříčí. Nedávno sa podarilo dostať k pôvodným výkresom tohto objektu, ktoré sa nachádzajú v dokumentoch bývalého Výskumného ústavu výstavby architektúry pri SVŠT a sú uložené na Fakulte architektúry STU.⁶

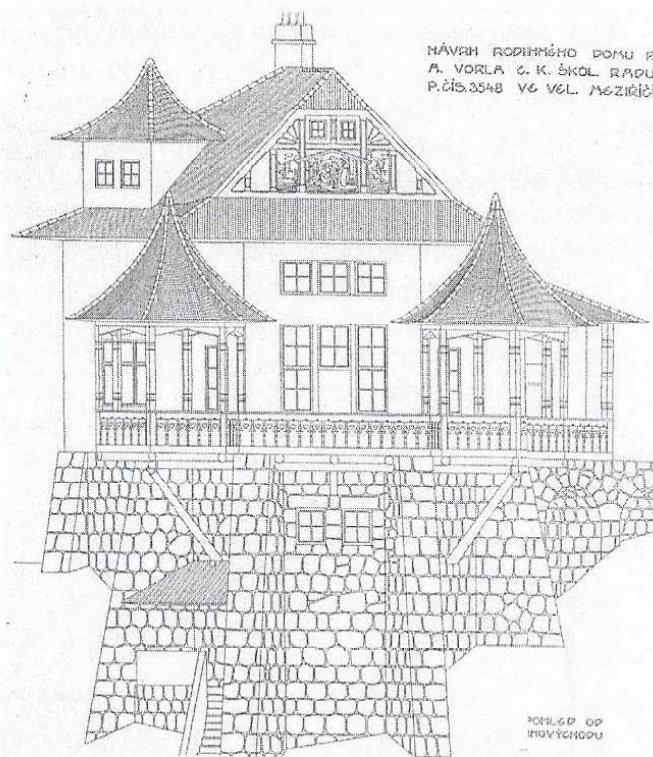
Návrh rodinného domu P. A. Vorla, Velké Meziříčí. Pôdorys prízemnia

Výkresy ukazujú centrálnu stavbu navrhnutú na strmý svah s vysokými kamennými opornými múrmi, ktorej nechýba pre Jurkoviča na prelome storočí charakteristická architektonická výzdoba čerpajúca z ľudového staviteľstva. Projekt vznikol za Jurkovičovo pôsobenia v Brne, hoci v čase, ktorý je na výkresoch uvedený (1906) už architekt vo svojich hlavných dielach (napr. na svojej vlastnej vile v Brne, 1906) postúpil od romantickej národopisnej tóniny ku koncepciám, ktoré sa viac inšpirovali anglickým bývaním a nad architektonickou

⁵ Bořutová-Debnárová, Dana: *Dušan Samo Jurkovič – osobnosť a dielo*. Bratislava, Pallas 1993.

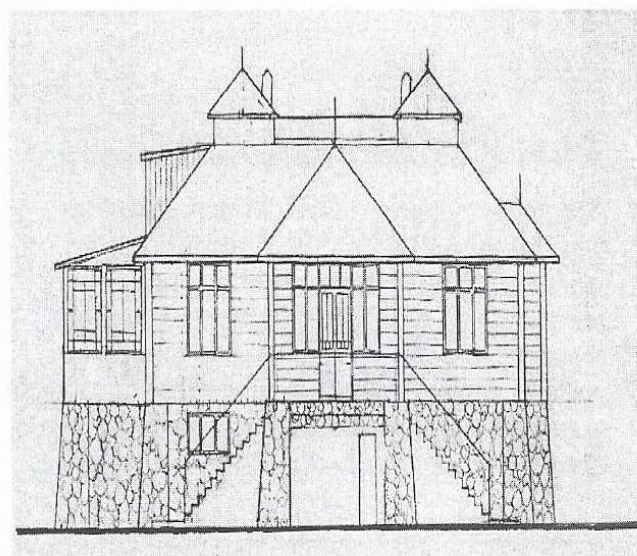
⁶ V archíve, ktorého katalogizáciu sme vo februári 2004 ukončili, je od D. Jurkoviča ešte jeden originálny výkres haličského cintorína v Lysej Góre. Archív tvoria projekty z medzivojnového obdobia, rozsiahle konvolúty sú tu z diel V. Šebora, J. Merganca a K. Šilingera. Podrobnejšie informácie o obsahu uverejníme v najbližšej dobe.

výzdobou začína dominovať funkcionálne usporiadanie stavby. Prieskum vo Velkom Meziříčí potvrdil, že vila skutočne zostala iba v štádiu projektu a nepostavili ju.

Rodinný dom P. A. Vorla od juhovýchodu

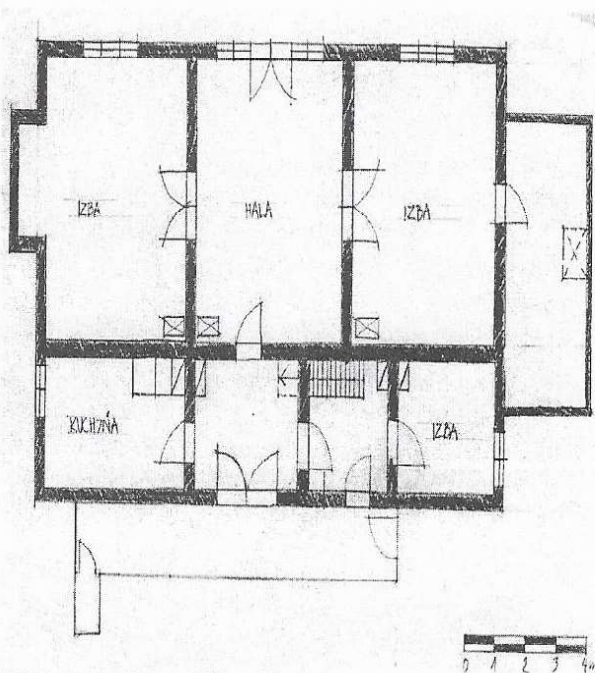
Tretím objektom je tzv. vila poslanca Stohandla v poľskej Wierchomla, ako ju uvádza v zozname architektonických diel už Žákavec (projekt vznikol niekedy v období rokov 1916 až 1918). Je to rekreačná chata, ktorá stojí v prihraničnej osade Wierchomla tri kilometre východne od Mníšku nad Popradom na poľskej strane.

Čelný pohľad na vilu poslanca Stohandla, Wierchomla (kresba K. Jutková, Z. Bžochová)

Objekt spomína aj poľský historik kultúry a etnograf Antoni Kroh vo svojej knihe *O Swejku i o nas*⁷. Píše tu s veľkorysým humorom a dôkladnou znalosťou o rozmanitých historických peripetiách poľskej Haliče a o jej stredoeurópskych súvislostiach na pôdoryse Haškovho veľkého diela. Vila vo Wierchomli si zvolil, aby priblížil čitateľovi Jurkoviča, ktorého dielo hodnotí vyššie, ako Witkiewiczovu architektonickú tvorbu. Vila vznikla počas prvej svetovej vojny a architekt ju projektoval v čase, keď pôsobil pri výstavbe vojenských cintorínov v západnej Haliči. V 90. rokoch ju obnovili a prestavali.

Je to menší objekt s prízemím murovaným z kameňa. Zrubové poschodie je pôdorysne dvojtraktové, bez osobitného funkčného členenia priestorov. Objekt stojí pri päte svahu a vstup do neho je zozadu.

Pôdorys vily vo Wierchomli

Vilu kryje vyššia valbová strecha. Ani toto architektovo dielo nijako nemení pohľad na jeho produkciu a neznamená v nej nejaký predel alebo neobyčajný príspevok. Bolo zrejme iba bežným projektom, ale považujeme za vhodné zachytiť jeho podobu a zmienku o jeho existencii, podobne ako u oboch predchádzajúcich.

Literatúra

1. JAMNICKÝ, I.: Málo známe dielo Dušana Jurkoviča v Modre a dom v Hamrštíle. *Projekt*, 44, 2002, č. 2, s. 36.
2. ŽÁKAVEC, František: Dílo Dušana Jurkoviče – kus dějin československé architektury. Praha, Vesmír 1929.
3. BESKYDY. Turistický průvodce ČSSR. Sv. 8. Praha, Olympia 1982. 366 s. tu s. 56.
4. BOŘUTOVÁ –DEBNÁROVÁ, Dana: *Dušan Samo Jurkovič – osobnost a dílo*. Bratislava, Pallas 1993.

Resumé

The data on the less known (or even unknown) structures by our famous architect Dusan Jurkovič can serve to better understanding of his architectural work. A tourist object in Frenštát pod Radhoštěm, designed for Dr. Parma has not been included into the list of D. Jurkovič's architectural works, published in the book by F.Žakavec. Another two structures: a villa for Professor Vorel in Velké Meziříčí, and a villa for MP Stohland in Polish town of Wierchomel are nearly forgotten, as they are outside the territory of Slovakia. The preserved documentation on the mentioned structures (found in Research Institute of Building Construction and Architecture) document that part of D. Jurkovič's architectural design which does not belong to top quality works but still preserves his outstanding manuscript.

⁷ Kroh, A.: *O Szwejku i o nas*. Nowy Sacz, 1992.